

e-ISSN: 2630-631X

Article Type
Research ArticleSubject Area
Education ManagementVol: 8 Issue: 64
Year: 2022 OCTOBER
Pp: 1790-1798Arrival
06 July 2022
Published
25 October 2022
Article ID 64471Doi Number
<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.64471>

How to Cite This Article
Aras, C. (2022). "Okul Müdürlerinin Öğretimsel Liderliklerinin Farklı Değişkenler Üzerine Etkisini Araştıran 2016-2021 Yılları Arasındaki Tezlerin Doküman İncelenmesi", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 8(64): 1790-1798

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Okul Müdürlerinin Öğretimsel Liderliklerinin Farklı Değişkenler Üzerine Etkisini Araştıran 2016-2021 Yılları Arasındaki Tezlerin Doküman İncelenmesi

Document Investigation Of Thesis Between 2016-2021 Researching The Effect Of School Principal's Educational Leadership On Different Variables

Coşkuner ARAS ¹ ¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul

ÖZET

Bu araştırmada, okul müdürlerinin öğretimsel liderliklerinin farklı değişkenlerle ilişkisini araştıran lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Ulusal Tez Merkezi'nde 2016-2021 yılları arasında yayınlanmış lisansüstü tezlerin öğretimsel liderlikle ilişki hangi değişkenlerle ilişkilendirildiği, bu tür ilişkinin ne düzeyde incelendiği sistematik olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Yapılan tarama sonucunda "öğretimsel liderlik", "okul müdürleri" ve "okul yöneticileri" anahtar kelimeleri kullanılarak yapılan çalışmada belirlenen tezler içinde yalnızca öğretimsel liderlik ile en az başka bir değişken ile ilişkisinin araştırıldığı toplam 18 tez belirlenmiştir. Bu tezlerin 3 tanesi doktora 15 tanesi yüksek lisans tezidir. Yıllara göre dağılıma bakıldığında genel olarak yıllara göre artış görülmekte, 2021 yılında bu alanda yapılan 5 tez ile en yüksek sayıya ulaşılmıştır. Araştırmaya alınan tezlerin 15 tanesi nicel yöntemle ve 3 tanesi hem nicel hem de nitel desenlerin kullanıldığı karma yöntemle yürütülmüştür. Nicel yöntemde 7 tarama, 8 ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tezlerin yürütüldüğü enstitüler sosyal bilimler ile eğitim enstitülerinde eşit oranda dağılmış, şehir olarak en fazla İstanbul'daki üniversitelerde incelenmiştir. Konuyla ilgili değerlendirme yapmak için tezlerin büyük çoğunluğu öğretmen görüşlerine başvurmuştur. Tezlerdeki örneklem sayısının en yüksek 400-500 kişi aralığında olduğu belirlenmiştir. Okul müdürlerinin öğretimsel liderliği ile ilişkisi en çok araştırılan değişken örgütsel bağlılık, ardından okul etkililiği ve öğretmen motivasyonudur. Bu konuda daha fazla çalışma yapılması sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Öğretimsel Liderlik, Okul Yöneticileri, Okul Müdürleri, Lisansüstü Tezler, Doküman İncelenmesi.

ABSTRACT

In this research, it is aimed to examine the postgraduate theses that investigate the relationship between the instructional leadership of school principals and different variables. It is aimed to systematically evaluate the postgraduate theses published between 2016-2021 in the National Thesis Center with which variables are associated with the relationship with instructional leadership, and to what extent this type of relationship is examined. As a result of the scanning, a total of 18 theses were determined among the theses determined in the study using the keywords "instructional leadership", "school principals" and "school administrators", in which only the relationship between instructional leadership and at least one other variable was investigated. 3 of these theses are doctorate and 15 of them are master's theses. Looking at the distribution by years, there is an increase in general by years, and the highest number was reached with 5 theses in this field in 2021. Fifteen of the theses included in the study were conducted with the quantitative method and 3 of them were conducted with a mixed method in which both quantitative and qualitative designs were used. In the quantitative method, 7 scanning and 8 relational scanning models were used. The institutes in which the theses are carried out are equally distributed in social sciences and educational institutes, and they are mostly studied in universities in Istanbul as a city. In order to make an evaluation on the subject, the majority of theses have applied to the opinions of teachers. It was determined that the sample number in the theses was in the range of 400-500 people at the highest. The most researched variable in relation to the instructional leadership of school principals is organizational commitment, followed by school effectiveness and teacher motivation. More work can be done on this subject.

Keywords: Instructional Leadership, School Administrators, School Principals, Graduate Theses, Document Analysis.

GİRİŞ

Dünyanın girmiş olduğu olağanüstü gelişim hızı bilginin de büyük hızla ve büyük hacimde genişlemesine ve değişmesine yol açmıştır. Bu gelişmeler nedeniyle yaşanan bilgi patlaması son yüzyılda, tüm insanlık tarihi boyunca üretilen bilgi miktarını aşmıştır (İlgar, 2005). Çağın gerisinde kalmamak için var olan okulların da gelişimleri dikkatle takip etmesi ve kendini güncellemesi gerekir. Geleneksel yönetim anlayışı ile eğitim kurumlarının yönetilerek başarıya ulaşması güçleşmiş, yeni nesil yönetim stratejileri ile çağın hızına uyum sağlamaya odaklanması gerekir (Tekeli, 2005).

Bireylerde istendik davranış değişikliği yaratmak için programlar uygulayan okullar, bireysel olarak davranış kazandırmakla birlikte öğretimsel olarak da yön vermeye çalışır (Eren, 1993). Okulların başarısında birçok faktörün etkisi vardır. Bu faktörlerden biri de okulda yapılan faaliyetleri sınırlayan ve yönlendiren kişi olarak okul müdürleridir. Eğitim kurumlarında müdürler, milli ve örgütsel politikalara bağlı olarak hedeflerini gerçekleştirirken, okulun başarısından sorumludur (Balci, 2007). Bunu yaparken, yönetim, yasal sorumlulukların, öğrenmeyi sağlama, okul ortamını öğrenmeye hazırlama gibi birçok görevi vardır. Okul

müdürlerinin 1980’li yıllarda okul bekçisi algısının günümüzde öğretimsel liderliğe dönüştüğü görülmektedir. Okul müdürleri artık etkili liderler olarak, okul iklimini düzenleyen, öğretmenler, öğrenciler ve veliler için örnek olan rol modellerdir (Aslan, 2009). Okul müdürlerinin yöneticilikten çok liderlik görevi üstlenmesi yeni yüzyıla girerken beklenen bir özelliktir (Çelebi, 2009).

Son yıllarda liderlik türlerinden biri olarak sayılan öğretimsel liderlik, akademik olarak da okullarda da ilgi görmeye başlamıştır. Bu ilginin temel sebebi, bu liderlik türünün eğitim alanıyla doğrudan ilişkili olmasıdır. (Şişman, 2018). Okul müdürünün, bir eğitim kurumunda yönetici olması nedeniyle eğitim ve öğretim süreçlerine de doğrudan müdahil olması gerektiği, öğrenme ve öğretmeyi okulun birinci önceliği haline getirdiği savunulmaktadır (Yılmaz ve Kurşun, 2015).

Öğretimsel Liderlik Kavramı

Öğretimsel liderlik, okul müdürlerinin, eğitim-öğretim sürecinde öğretmenler kadar aktif rol alarak, öğrencinin başarısını arttırmak ve etkili öğrenmenin gerçekleştiği etkili okul ortamının oluşturulması ve bu amaçla kullandığı güç ve davranışların tamamı olarak tanımlanmaktadır (Şişman, 2014: 54). Kış (2013: 8), eğitim kurumlarına özgü, öğrenme ve öğretme süreçlerini geliştirmeye odaklı bir liderlik yaklaşımı olarak kısa ve öz bir tanımlama yapmıştır. Öğretimsel liderlik, ayrıca; okul müdürlerinin okulun performansını yükseltmek için davranışlarda bulunması, rehber ve mentor olması anlamına da gelmektedir. Okul müdürleri, öğretmenlerin mesleki gelişmelerini teşvik eder, okulda sürekli görünür olarak velilerle, sınıf içinde öğrenci ve öğretmenlerle iletişim halinde olarak öğretimsel durumun nasıl devam ettiğini takip eder (Yılmaz ve Kurşun, 2015).

Öğretimsel liderlik rolleri, oldukça geniş bir perspektife yayılmaktadır. Öğretimsel liderliğin boyutlarını Aksoy ve Işık (2008); “okul misyon ve vizyonunu tanımlama”, “olumlu okul iklimi geliştirme”, “öğretim sürecinin düzenlenmesi”, “öğrencilerin değerlendirilmesi”, “okul kadrosunun geliştirilmesi”, eğitim programı ve öğretiminin yönetilmesi” olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda, öğretimsel liderlik kavramının içeriği ve etkisinin daha iyi anlaşılabilmesi için öğretimsel liderlik ile başka değişkenlerle ilişkisinin daha fazla araştırılması önemlidir. Hoy ve Hoy (2013), öğretimsel liderlerin görevlerini şöyle sıralamıştır; okul kültürünü iyimserlik yönünde teşvik etme, öğretmen ve öğrencilerin akademik başarılarını takdir etme, eğitim ve öğretim alanındaki yenilik ve gelişmeleri takip etme, örnek uygulamaları paylaşmalı ve paylaşımına teşvik etmeli, öğretmenlerle daha iyi arayışı içinde birlikte hareket etmeli, öğrenmenin merkezine öğretmenleri koyarak yaratıcı ve yenilikçi uygulamalar için destek olmalı ve kaynak sağlamalı, yüksek standartları olan ulaşılabilir akademik hedefler koyarak odaklanmış bir öğrenme ortamı hazırlamalıdır (Limon, 2013).

Öğretimsel Liderliğin Etkileri ve İlgili Çalışmalar

Öğretimsel liderliğin, etkili ve başarılı okulların yaratılmasında kilit bir rol oynadığı ifade edilmektedir (Balcı, 2007). 1960’lı yıllarda, okulların başarısızlığının sorumlusu olarak okul müdürlerinin eleştirilmesi nedeniyle ortaya çıkan rekabet ortamı okul müdürlerinin öğretimsel liderlik rolünü üstlenmelerine yol açmış ve bu konudaki araştırmalar giderek hız kazanmıştır. Başlangıçta öğretimsel liderlik öğretim programlarının düzenlenmesi biçiminde algılanırken, zamanla okul iklimini etkileyen daha geniş bir kavram olarak yerleşmiştir (Deniz, 2021). Çakır (2021), yaptığı çalışmada okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile okul etkililiği üzerine yaptığı araştırmada her iki değişken arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ve öğretimsel davranışların alt boyutlarında okul etkililiğini yordadığını belirlemiştir.

Serin ve Buluç (2012), okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarını araştırdığı çalışmada, Konya’da 17 ilköğretim okulunda çalışan 419 öğretmenin görüşlerini alarak sonuçları analiz etmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin üst düzey bir örgütsel bağlılık gösterdikleri ve okul müdürlerinin öğretimsel davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Okul amaçlarının belirlenerek paylaşılması alt boyutunun da örgütsel bağlılık üzerinde yordayıcı olduğu ifade edilmiştir. Sarıkaya (2016) öğretim liderliği davranışlarının alt boyutlarından biri olan "düzenli öğretim çevresi ve iklimi oluşturma" tarafından örgütsel bağlılığın "özdeşleşme" ve "içselleştirme" alt boyutlarını yordadığını belirlemiştir.

Deniz (2021), okul müdürlerinin öğretimsel davranışları ile eğitim inançları arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada, öncelikle okul müdürlerinin eğitim inançlarını akımlar çerçevesinde belirlemiştir. En yaygın eğitim inançları arasında varoluşçuluk, ilerlemecilik, daimicilik ve yeniden kurmacılık olduğunu belirlemiştir. Esasicilik görüşünün ise en düşük düzeyde olduğu ifade edilmiştir. Öğretimsel liderlik davranış düzeyi "çoğu zaman" olarak belirlenmiş, öğretimsel liderlik davranışları ile eğitim inançları arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

Sucu (2016) ve Dil (2020) yaptıkları çalışmada okul müdürlerinin örgütsel davranışları ile öğretmenlerin motivasyonları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Sucu (2016), değişkenler arasında pozitif orta düzeyde

anamlı ilişki belirlerken Dil (2020), öğretimsel liderlik ile öğretmenlerin bağlılığını belirlemek üzere uyguladıkları ölçeklerin tamamında olmasa da, alt boyutlarının bazılarında pozitif anlamlı ilişkiler belirlemiştir.

Öğretimsel liderlik ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri araştıran ve bu çalışmanın da kapsamına giren pek çok çalışma vardır (Ay, 2021; Deniz, 2021; Şahan, 2021; Çakır, 2021; Eker, 2021; Özdoğru, 2020; Kurt, 2020; Dil, 2020; Eren, 1993; Eren 2020; Oran, 2019; Yorulmaz, 2018; Şimşek, 2018; Olukçu, 2018; Şenay, 2017; Bağrıyanık, 2017; Yıldız, 2017; Sucu, 2016; Sarıkaya, 2016). Kış (2013), yaptığı meta analiz çalışmasında okul müdürlerinin öğretimsel davranışlarını incelemiştir. Aynı konuda farklı yer ve zamanlarda yapılan yerel çalışmalar, belirli kriterler çerçevesinde derlenerek bütünsel bir anlamlandırma yapabilmek üzere değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma, okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkiyi araştıran tezlerin incelenmesini amaçlamaktadır. Son yıllarda daha fazla önem kazanan liderlik stillerinin daha özel bir alt alanı olan öğretimsel liderlik, okul müdürlerinde aranan özelliklerden biri haline gelmiştir. Okul müdürlerinin öğretimsel liderliklerinin farklı değişkenlerle ilişkisinin araştırılması, kavramsal olarak tüm yönlerini ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Öğretimsel liderlik davranışının önemi, diğer değişkenlerle ilişkisi açıklandığı ölçüde ortaya çıkabilir. Bu nedenle öğretimsel liderlik davranışının diğer değişkenlerle ilişkisini araştıran çalışmalar ve bu çalışmaların bir araya getirilerek bütünsel çıkarımların yapılması oldukça kıymetlidir. Kış (2013), yaptığı doktora çalışmasında, okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarını inceleyen araştırmaları bir araya getirerek bir meta analiz çalışmasıyla değerlendirmiştir. Bu türden çalışmaların literatürdeki açıkları da belirleyerek ve sonraki çalışmalar için zemin hazırlayarak devam ettirilmesi, toplumsal yansımaları da takip etmek açısından önemlidir. Limon (2022), okul müdürlerinin öğretimsel liderliklerini inceleyen tezlerin doküman incelemesini daha büyük bir tarama çerçevesi ile gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada ise sadece okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyen tez çalışmaları dahil edilerek araştırma özelleştirilmiştir. Böylece, bu çalışmayla sonraki çalışmalar için bir zemin hazırlamak ve araştırmacıları literatürdeki boşlukları doldurmaya yönlendirmesi sağlanacaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırma soruları şöyle belirlenmiştir:

- ✓ İncelenen tez araştırmalarının türüne ve yıllara göre dağılımı nasıldır?
- ✓ İncelenen tez araştırmalarının yürütüldüğü enstitü türüne göre dağılımı nasıldır?
- ✓ İncelenen tez araştırmalarının yürütüldüğü şehirlere göre dağılımı nasıldır?
- ✓ İncelenen tez araştırmalarının araştırma yöntemine göre dağılımı nasıldır?
- ✓ İncelenen tez araştırmalarının örnekleme göre dağılımı nasıldır?
- ✓ İncelenen tez araştırmalarının örneklem sayısına göre dağılımı nasıldır?
- ✓ İncelenen tez araştırmalarının ilişkisi araştırılan değişkenler ve tezlere göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, okul müdürlerinin öğretimsel liderlik özellikleri ile farklı değişkenler üzerinde yapılan araştırmaların sistematik bir şekilde doküman incelemesini yapmak üzere nitel desende tasarlanmıştır. Bir konu hakkında bir çerçeve çizerek, belirli sınırlar içinde analiz edilen ve anlamlı bir bilginin üretildiği araştırma yöntemine doküman incelemesi denir (Karasar, 2009).

Verilerin Toplanması

Bu çalışmadaki verilerin toplanmasında Ulusal Tez Merkezi'nin veri tabanı kullanılmıştır. "Öğretimsel liderlik", "okul müdürü", "okul yöneticileri" anahtar kelimeleri ile belirlenen tezler içinden yalnızca okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile başka değişkenlerle ilişkisi araştırılan tezler araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Tezlerin belirlenmesinde dikkat edilen kriterler aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- ✓ Araştırmaların lisans üstü tezi olması
- ✓ Araştırmaların okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleriyle ilgili olması,
- ✓ Öğretimsel liderlik ile ilişkisi araştırılan değişkenlerle ilgili olması,
- ✓ Türkiye'de yapılmış olması,
- ✓ 2016-2021 yılları arasında yapılmış olması.

Bu kriterler doğrultusunda belirlenen tezler Tablo 1'deki gibi kodlanmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya katılan tezler.

Kod	Yazar	Tez Başlığı
T1	Fatma Nacak Deniz	"Okul yöneticilerinin eğitim inançları ve öğretimsel liderlik davranışlarının incelenmesi"
T2	Zuhal Zerbap Şahan	"Okul müdürlerinin çalışan boyutu ile öğretimsel liderlik uygulamalarının öğretmenlerin örgütsel adalet algısına etkisinde psikolojik güçlendirmenin aracılık rolü"
T3	Esra Çakır	"Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile okul etkililiği arasındaki ilişkinin incelenmesi"
T4	Rüstem Eker	"Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarının okul mutluluğuna etkisinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi"
T5	Cihat Ay	"Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışları ile öğretmenlerin özerklikleri arasındaki ilişki: siirt ili örneği"
T6	Mehmet Özdoğru	"Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışları ile kurumsal itibar algısı arasındaki ilişki"
T7	Ercan Kurt	"Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik uygulamaları arasındaki ilişki"
T8	İlyas Dil	"Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışlarının öğretmen motivasyonuna etkisi"
T9	Ayşe Eren	"İlkokul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile etkili okul arasındaki ilişki"
T10	Hakan Oran	"İlkokul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile öğretmenlerin yaratıcılık düzeyleri arasındaki ilişki"
T11	Tuğba Yorulmaz	"İlkokul yöneticilerinin öğretimsel liderlik algıları ile zaman kullanımları arasındaki ilişki"
T12	Hasan Ali Şimşek	"Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye düzeyleri ile okul müdürlerine yönelik öğretimsel liderlik algıları arasındaki ilişki (Çanakkale örneği)"
T13	Emrah Olukçu	"Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerinin ilişkisi (Çorum ili örneği)"
T14	Tuğçe Şenay	"Okul öncesi öğretmenlerinin yöneticilerinde algıladıkları öğretimsel liderlik davranışı ve örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki"
T15	Hüseyin Bağrıyanık	"Öğretmenlerin okul yöneticilerine yönelik öğretimsel liderlik algıları çerçevesinde örgütsel bağlılık ve örgütsel sinizm"
T16	Salih Yıldız	"Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile iş tatmini özelliklerine ilişkin öğretmen görüşleri İstanbul ili Bayrampaşa ilçesi örneği"
T17	Ayça Sucu	"Öğretmenlerin motivasyonu ile okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışları arasındaki ilişkinin analizi"
T18	Nuray Sarıkaya	"Ortaöğretim okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılığı arasındaki ilişki"

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında belirlenen araştırmalar doküman incelemesi yöntemiyle incelenmiş ve betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Araştırmaların türü, yıllara göre dağılımı, enstitü türüne göre dağılımı, çalışmaların yürütüldüğü şehirler, örnekleme ve örneklem sayısının belirlenmesi ve tezlerde kullanılan değişkenlerin belirlenmesi betimsel yöntemle kategorize edilmiş ve frekansları tablolarda sunulmuştur.

BULGULAR

Tezlerin Türleri ve Yıllara Göre Dağılımı

Okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri araştıran tezlerin türüne ve yıllara göre dağılımı Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2. Tezlerin yıllara ve türüne göre dağılımı.

Yıl	Kodlar (Yüksek Lisans Tezleri)	Kodlar (Doktora Tezleri)	Frekans
2021	T1, T3, T4, T5	T2	5
2020	T7, T8, T9	T6	4
2019	T10	-	1
2018	T11, T12, T13	-	3
2017	T14, T16	T15	3
2016	T17, T18	-	2

Tablo 2'de görüldüğü gibi, konuyla ilgili en çok çalışmanın yapıldığı belirlenen 2021 yılında 5 tez vardır. Bu tezlerden 4 tanesi yüksek lisans, 1 tanesi doktora tezidir. 2020 yılında 3 yüksek lisans tezi 1 doktora tezi olmak üzere 4 tez yapılmıştır. 2019 yılında 1 yüksek lisans tezi, 2018 yılında 3 yüksek lisans tezi, 2016 yılında 2 yüksek lisans tezi yapılmış, bu yıllarda doktora tezi bulunmamaktadır. 2017 yılında 2 yüksek lisans ve 1 doktora tezi olmak üzere toplam 3 tez yapılmıştır.

Tezlerin Yürütüldüğü Enstitü Türü

Okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri araştıran tezlerin yürütüldüğü enstitü türüne göre dağılımı Tablo 3'teki gibidir.

Tablo 3. Tezlerin yürütüldüğü enstitü türüne göre dağılımı.

Enstitü Türü	Kodlar	Frekans
Sosyal Bilimler Enstitüsü	T1, T2, T5, T7, T11, T13, T16, T18	8
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	T3, T6, T9, T10, T12, T14, T15, T17	8
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	T4, T8	2

Tablo 3'te görüldüğü gibi, okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile ilgili çalışmalardan Sosyal Bilimler Enstitüsünde 8 tanesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsünde 8 tanesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde 2 tanesi olduğu belirlenmiştir.

Tezlerin Yürütüldüğü Şehirler

Okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri araştıran tezlerin yürütüldüğü şehirlere göre dağılımı Tablo 4'teki gibidir.

Tablo 4. Tezlerin yürütüldüğü şehre göre dağılımı.

Şehir	Kodlar	Frekans
İstanbul	T2, T4, T8, T11, T16, T18	6
Karaman	T1, T7	2
Ankara	T6, T9	2
Çanakkale	T12, T14	2
Amasya	T13	1
Siirt	T5	1
Van	T10	1
Erzurum	T3	1
Gaziantep	T15	1
Malatya	T17	1

Tablo 4'te görüldüğü gibi, konuyla ilgili tezlerin 6 teze en fazla İstanbul'da yapılmıştır. Karaman, Ankara, Çanakkale'de ikişer tez yapılmıştır. Ayrıca Amasya, Siirt, Van, Erzurum, Gaziantep, Malatya'da birer tez yapılmıştır.

Tezlerde Kullanılan Örneklemeler

Okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri araştıran tezlerde kullanılan örneklemeye göre dağılımı Tablo 5'teki gibidir.

Tablo 5. Tezlerin örnekleme göre dağılımı.

Örneklem Türü	Kodlar	Frekans
Öğretmen	T2, T3, T4, T5, T7, T8, T9, T10, T12, T13, T14, T15, T16, T17, T18	15
Okul Müdürü	T11	1
Öğretmen ve Okul Müdürü	T1, T6	2

Tablo 5'te görüldüğü gibi, okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile ilgili tezlerde genellikle öğretmen görüşlerinin alındığı (15) belirlenmiştir. Okul müdürlerinin görüşlerinin alındığı 1 tez, okul müdürleri ile öğretmenlerin görüşlerini birlikte alan 2 tezin olduğu belirlenmiştir.

Tezlerde Kullanılan Örneklem Sayı Aralıkları

Okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri araştıran tezlerin yürütüldüğü örneklem sayı aralığına göre dağılımı Tablo 6'daki gibidir.

Tablo 6. Tezlerde örneklem sayısı dağılımı.

Örneklem Aralığı	Kodlar	Frekans
0-99	T6, T11, T15, T16	4
100-199	T6	1
200-299	T10, T14	2
300-399	T2, T7, T8, T12	4
400-499	T3, T4, T6, T9, T13, T18	6
500 ve üzeri	T1, T5, T15	3

Tablo 6'da görüldüğü gibi, konuyla ilgili araştırmalarda örneklem sayısının en fazla 400-499 aralığında (6 tez) olduğu, 0-99 ile 300-399 aralığında dörder tez olduğu, 500 ve üzeri aralığında 3 tez, 200-299 aralığında 2 tez ve 100-199 aralığında 1 tez olduğu belirlenmiştir.

Tezlerde Kullanılan Araştırma Yöntemleri

Okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri araştıran tezlerde kullanılan araştırma yöntemi ve araştırma modeline göre dağılımı Tablo 7'deki gibidir.

Tablo 7. Tezlerin yöntemi ve dağılımı.

Desen	Model	Kodlar	Frekans
Nicel	Tarama	T1, T5, T10, T14, T16, T18	6
	İlişkisel tarama	T3, T4, T7, T8, T12, T13, T17	7
	Nedensel tarama	T17	1
	Açımlayıcı Sıralı Desen	T6	1
Karma	Nicel+nitel	T6, T15, T16	3

Tablo 7’de görüldüğü gibi, değişkenler arası ilişkilerin incelendiği nicel yöntem tüm araştırmalarda kullanılmıştır. Ek olarak nitel analizin de kullanıldığı nitel araştırmaların da kullanıldığı 3 tez bulunmaktadır. Nicel yöntemlerde ise ilişki tarama modelinin kullanıldığı 7 tez, betimsel taramanın kullanıldığı 6 tez, nedensel tarama ve açımlayıcı sıralı deseni kullanan birer tez belirlenmiştir.

Öğretimsel Liderlik ile İlişkisi Araştırılan Değişkenler

Okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri araştıran tezlerde araştırılan değişkenlere göre dağılımı Tablo 8’deki gibidir.

Tablo 8. Okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile ilişkisi araştırılan değişkenler.

No	Değişken	Kodlar	Frekans
1	Eğitim İnançları	T1	1
2	Örgütsel Adalet	T2	1
3	Psikolojik Güçlendirme	T2	1
4	Çalışan Boyutu	T2	1
5	Okul Etkililiği	T3, T9	2
6	Örgütsel Mutluluk	T4	1
7	Öğretmenlerin Özerklikleri	T5	1
8	Kurumsal İtibar	T6	1
9	Rehber Öğretmenlerin Rehberlik Uygulamaları	T7	1
10	Öğretmen Motivasyonu	T8, T17	2
11	Öğretmenlerin Yaratıcılık Düzeyi	T10	1
12	Zaman Kullanımları	T11	1
13	Öğretmenlerin Pozitif Psikolojik Sermaye Düzeyleri	T12	1
14	Öğretmenlerin Örgütsel Özdeşleşme Düzeyi	T13	1
15	Örgütsel Bağlılık	T14, T15, T18	3
16	Örgütsel Sinizm	T15	1
17	İş Tatmini Özellikleri	T16	1

Tablo 8’de görüldüğü gibi okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile ilişkisi araştırılan 17 farklı değişken belirlenmiştir. Bu değişkenlerden örgütsel bağlılık değişkenini araştıran 3 tez, öğretmen motivasyonu ve okul etkililiğini ele alan ikişer tez vardır. Öğretimsel liderlik ile ilişkisi araştırılan diğer değişkenler ise sadece birer kere ele alınmıştır. Bu değişkenler; “eğitim inançları”, “örgütsel adalet”, “psikolojik güçlendirme”, “çalışan boyutu”, “okul etkililiği”, “örgütsel mutluluk”, “öğretmenlerin özerklikleri”, “kurumsal itibar”, “rehber öğretmenlerin rehberlik uygulamaları”, “öğretmen motivasyonu”, “öğretmenlerin yaratıcılık düzeyi”, “zaman kullanımları”, “öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye düzeyleri”, “öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyi”, “örgütsel bağlılık”, örgütsel sinizm”, “iş tatmini özellikleri” olarak belirlenmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, okul müdürlerinin öğretimsel liderliklerinin farklı değişkenlerle ilişkisini araştıran lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Ulusal Tez Merkezi’nde 2016-2021 yılları arasında yayınlanmış lisansüstü tezlerin öğretimsel liderlikle ilişki hangi değişkenlerle ilişkilendirdiği, bu tür ilişkinin ne düzeyde incelendiği sistematik olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Yapılan tarama sonucunda “öğretimsel liderlik”, “okul müdürleri” ve “okul yöneticileri” anahtar kelimeleri kullanılarak yapılan çalışmada belirlenen tezler içinde yalnızca öğretimsel liderlik ile en az başka bir değişken ile ilişkisinin araştırıldığı toplam 18 tez belirlenmiştir. Limon (2022), benzer biçimde okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile ilgili yapıllı lisansüstü tüm çalışmaları içerecek biçimde bir doküman incelemesi araştırması yapmış ve 99 tez belirlemiştir. Bu çalışmada ise daha özel olarak sadece okul müdürlerinin öğretimsel liderliklerinin başka değişkenler üzerindeki etkisini ya da ilişkisini araştıran çalışmalar incelenmiştir.

Bu kapsamda belirlenen tezlerin 3 tanesi doktora 15 tanesi yüksek lisans tezidir. Yıllara göre dağılıma bakıldığında genel olarak yıllara göre artış görülmekte, 2021 yılında bu alanda yapılan 5 tez ile en yüksek sayıya ulaşılmıştır. Ancak bu artış, araştırılan değişkenlere göre değerlendirildiğinde meta analiz gibi daha ileri çalışmalar için yeterli görünmemektedir.

Araştırmaya alınan tezlerin 15 tanesi nicel yöntemle ve 3 tanesi hem nicel hem de nitel desenlerin kullanıldığı karma yöntemle yürütülmüştür. Nicel yöntemde 7 tarama, 8 ilişki tarama modeli kullanılmıştır. Bu bulgular, daha ileri çalışmalar için yol gösterici olmaktadır. Örneğin ilişki tarama, tarama ya da Özdoğru (2020), Bağrıyanık (2017) ve Yıldız (2017) gibi daha az sayıda yapılan karma çalışmaların sayılarının ve araştırma alanlarının artırılmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca meta analiz gibi daha bütünsel sonuçlar elde etmek için yapılan çalışmalar için de yeterli veri tabanı oluşturulmuş olur.

Tezlerin yürütüldüğü enstitüler sosyal bilimler ile eğitim enstitülerinde eşit oranda dağılmış, şehir olarak en fazla İstanbul’daki üniversitelerde incelenmiştir. Konuyla ilgili değerlendirme yapmak için tezlerin büyük

çoğunluğu öğretmen görüşlerine başvurmuştur. Kış (2013), yaptığı meta analiz çalışmasında okul müdürlerinin öğretimsel davranışlarını incelemiştir. Aynı konuda farklı yer ve zamanlarda yapılan çalışmaları değerlendirerek okul yöneticileri ve öğretmenler olarak ayırdığı örneklem gruplarının etki düzeylerini demografik bazı değişkenlere göre belirlemeye çalışmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre ise okul müdürlerinin görüşlerini bütünsel bir değerlendirmeye alınamayacak kadar az çalışmanın olduğu görülmektedir.

Tezlerdeki örneklem sayısının en yüksek 400-500 kişi aralığında olduğu belirlenmiştir. Bu sayı, çok geniş bir örneklem aralığında veri toplandığını göstermektedir. Ancak örneklem aralıkları tek tek tezler bağlamında incelendiğinde değişkenlerin farklılığı nedeniyle birleştirici bir ilişki görülemez. Ancak tüm bu tezlerde öğretimsel liderliğin belirlenmesiyle ilgili ölçek bazlı araştırmalardan veriler ayrıca çekilerek öğretimsel liderliğe yönelik fakat değişkenlerden bağımsız bütünsel çalışmalar da yürütülebilir.

Öğretimsel liderlikle ilgili yapılan tezlerin incelemesini 10 yıllık bir aralıkta yapan Limon (2022), toplam 99 teze ulaşmış ve bunların içinden belirlediği kriterlere göre 62 tezin doküman incelemesini yapmıştır. Limon (2022), çalışmasında kelime bulutu oluşturmuş örgütsel bağlılık ve bu çalışmayla benzer şekilde öğretmen motivasyonu ve okul etkililiği en çok kullanılan diğer değişkenler olduğunu belirlemiştir. Bu çalışmada yapılan araştırma sonucunda da son beş yılda, okul müdürlerinin örgütsel davranışları ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiyi araştıran 3 çalışma Sarıkaya (2016), Bağrıyanık (2017), ve Şenay (2017) olarak belirlenmiştir. Tüm çalışmaların da 2016-2017 yılında gerçekleştiği ve sonraki yıllarda yeterli çalışmanın devam etmediği dikkati çekmektedir. Okul etkililiği ile öğretimsel liderlik arasındaki ilişkiyi inceleyen iki çalışma ise Eren (2020) ve Çakır (2021) son yıllarda yapılan çalışmalardır. Okul etkililiğinde öğretimsel liderliğinin etkisinin daha fazla çalışıldığını hem bu makalenin hem de Limon (2022) tarafından daha geniş bir tarih aralığında ve daha geniş kriterlerde yapılan araştırmanın sonuçlarına bakarak söylenebilir.

Okul müdürlerinin öğretimsel liderlikleri ile farklı değişkenler arasındaki ilişkisini ele alan tezlerin yapılan doküman incelemesinde, elde edilen sonuçlardan geliştirilen bazı öneriler aşağıdaki gibidir:

- ✓ Okullarda öğretimsel liderlik konusunun daha fazla değişkenle ilişkisinin araştırıldığı çalışmaların artması, kavramsal algıyı derinleştirmeyi sağlayacaktır.
- ✓ Öğretimsel liderlikle ilgili çalışmalarda örneklemin ve çalışma gruplarının zenginleştirilmesi faydalı olabilir.
- ✓ Benzer çalışmalar daha geniş çaplı veri tabanları ve araştırmalarla genişletilebilir.
- ✓ Benzer çalışmalar daha fazla şehirde tekrarlanarak araştırma alanı genişletilebilir.
- ✓ Yapılan çalışmaların genellikle ikinci bir tekrarının olmadığı dikkati çekmektedir. Bu da verilerin güvenilirliğini sarsmaktadır. Bu nedenle benzer konularda daha fazla çalışma yapılması sağlanabilir.
- ✓ Bu konuyla ilgili meta analizlerin yapılabilmesi için gerekli amaç ve kriterler geliştirilerek bütünsel değerlendirmelere gidilebilir.

KAYNAKÇA

1. Aksoy, E. ve Işık, H. (2008). "İlköğretim okul müdürlerinin öğretim liderliği rolleri". Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(19), 235-249.
2. Aslan, Ş. (2009). Duygusal zekâ ve dönüşümcü, etkileşimci liderlik, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
3. Ay, C. (2021). "Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışları ile öğretmenlerin özerklikleri arasındaki ilişki: Siirt ili örneği", Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt.
4. Bağrıyanık, H. (2017). "Öğretmenlerin okul yöneticilerine yönelik öğretimsel liderlik algıları çerçevesinde örgütsel bağlılık ve örgütsel sinizm", Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
5. Balcı, A. (2007). Etkili okul, okul geliştirme, kuram uygulama ve araştırma. Pegem A, Ankara.
6. Çakır, E. (2021). "Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile okul etkililiği arasındaki ilişkinin incelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
7. Çelebi, S. (2009). "Özel ve kamu ilköğretim okullarında görev yapan müdürlerin göstermiş oldukları öğretim liderliği davranışlarına ilişkin öğretmenlerin ve müdür yardımcılarının görüşleri", Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
8. Deniz, F.N. (2021). "Okul yöneticilerinin eğitim inançları ve öğretimsel liderlik davranışlarının incelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

9. Dil, İ. (2020). "Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışlarının öğretmen motivasyonuna etkisi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
10. Eker, R. (2021). "Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarının okul mutluluğuna etkisinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
11. Eren, A. (2020). "İlkokul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile etkili okul arasındaki ilişki", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
12. Eren, E. (1993). Yönetim ve Organizasyon, Beta Yayınları, İstanbul.
13. Ilgar, L. (2005). Eğitim yönetimi, okul yönetimi, sınıf yönetimi. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
14. Karasar, N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Dağıtım, Ankara.
15. Kış, A. (2013). "Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarını gösterme düzeylerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşlerine yönelik bir meta-analiz", Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
16. Kurt, E. (2020). "Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik uygulamaları arasındaki ilişki", Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
17. Limon, İ. (2022). "Türkiye’de öğretimsel liderlik araştırmaları: Lisansüstü tezlerin incelenmesi", Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF), 6(2), 241-256.
18. Olukçu, E. (2018). "Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerinin ilişkisi (Çorum ili örneği)", Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.
19. Oran, H. (2019). "İlkokul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile öğretmenlerin yaratıcılık düzeyleri arasındaki ilişki", Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
20. Özdoğru, M. (2020). "Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışları ile kurumsal itibar algısı arasındaki ilişki", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
21. Sarıkaya, N. (2016). "Ortaöğretim okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılığı arasındaki ilişki" Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
22. Serin, K.S. ve Buluç, B. (2012). "İlköğretim okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki", Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 18 (3), 435-459.
23. Sucu, A. (2016). "Öğretmenlerin motivasyonu ile okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışları arasındaki ilişkinin analizi", Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
24. Şahan, Z.Z. (2021). "Okul müdürlerinin çalışan boyutu ile öğretimsel liderlik uygulamalarının öğretmenlerin örgütsel adalet algısına etkisinde psikolojik güçlendirmenin aracılık rolü", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
25. Şenay, T. (2017). "Okul öncesi öğretmenlerinin yöneticilerinde algıladıkları öğretimsel liderlik davranışı ve örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki", Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
26. Şimşek, H.A. (2018). "Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye düzeyleri ile okul müdürlerine yönelik öğretimsel liderlik algıları arasındaki ilişki (Çanakkale örneği)", Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
27. Şişman, M. (2014). Öğretim Liderliği. Ankara: Pegem Yayıncılık.
28. Şişman, M. (2018). Öğretim Liderliği, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
29. Tekeli, M. (2005). "İlköğretim okulu yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışlarına ilişkin yönetici ve öğretmen algılarının karşılaştırılması", Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
30. Yıldız, S. (2017). "Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile iş tatmini özelliklerine ilişkin öğretmen görüşleri İstanbul ili Bayrampaşa ilçesi örneği", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

31. Yılmaz, E. ve Kurşun, A.T. (2015). “Okul Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Davranışları ile Öğretmenlerin Akademik İyimserlik Düzeyleri Arasındaki İlişki”, Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi, 1(1), 35-48.
32. Yorulmaz, T. (2018). "İlkokul yöneticilerinin öğretimsel liderlik algıları ile zaman kullanımları arasındaki ilişki", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.